

 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0> 10.22034/ravanshenasi.2025.5001622 20.1001.1.20081782.1404.18.3.1.0

Validation of the Spiritual Fortitude Questionnaire

 Ali Zehiri Hashemabadi / PhD Candidate in Psychology, Research Institute of Hawzah and University
hashemabadi.a@gmail.com

Hadith Cheraghian / Assistant Professor, Department of Counseling, Farhangian University,
Tehran
cheraghian69@gmail.com

Received: 2025/05/01 - **Accepted:** 2025/09/24

Abstract

Spiritual fortitude is a relatively new construct in psychological research with promising insights for helping individuals navigate life's challenges. It enables individuals to endure adversity and find liberating meaning in hardships through their sacred connections with God, others, and themselves. The primary objective of this research is to standardize the translated Persian version of the Spiritual Fortitude Questionnaire. The study is of a descriptive-survey type. The research population consists of students from the University of Isfahan. The sample included 380 students from the University of Isfahan who completed the Spiritual Fortitude Questionnaire (Van Tongeren et al., 2019) via convenience sampling. For data analysis, mean, standard deviation, Pearson correlation, confirmatory factor analysis, and exploratory factor analysis were used. The Cronbach's alpha reliability coefficient for the factors was obtained as 0.82. Furthermore, confirmatory and exploratory factor analyses indicated that the questionnaire was validated in this sample. Additionally, the content validity of the questionnaire was confirmed by five experts. This research demonstrated that the Spiritual Fortitude Questionnaire is a sufficient and effective tool. Spiritual fortitude appears to be a useful construct for understanding the process of adaptation and flourishing amid adversity, suffering, and trauma.

Keywords: standardization, spiritual fortitude, students.

اعتباریابی پرسش‌نامه استقامت معنوی

hshemabadi.a@gmail.com

cheraghian69@gmail.com

علی زهیری هاشم‌آبادی / دانشجوی دکتری روان‌شناسی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

حدیث چراغیان / استادیار گروه مشاوره دانشگاه فرهنگیان تهران

دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۱ - پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۰۲

چکیده

استقامت معنوی یک ساختار نسبتاً جدید در تحقیقات روان‌شناختی با بینش‌های امیدوارکننده برای کمک به افراد برای عبور از چالش‌ها در طول زندگی است که افراد را قادر می‌سازد تا از طریق ارتباطات مقدس خود با خدا، دیگران و خودشان، مصیبت‌ها را تحمل کنند و معنای رهایی‌بخشی از ناملایمات دریابند. هدف اصلی این پژوهش هنجاریابی نسخه ترجمه‌شده فارسی پرسش‌نامه استقامت معنوی می‌باشد. پژوهش حاضر از نوع توصیفی - پیمایشی می‌باشد. جامعه پژوهش شامل دانشجویان دانشگاه اصفهان می‌باشد. نمونه در این مطالعه ۳۸۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان می‌باشد که به‌صورت در دسترس به پرسش‌نامه استقامت معنوی (ون‌تونگرن و دیگران، ۲۰۱۹) پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از میانگین، انحراف معیار، همبستگی پیرسون، تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی استفاده شد. ضریب پایایی آلفای کرونباخ عامل‌ها ۰/۸۲ به‌دست آمد. علاوه بر این، تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی نشان داد این پرسش‌نامه در این نمونه مورد تأیید است؛ همچنین روایی محتوایی پرسش‌نامه توسط پنج متخصص تأیید شد. این پژوهش نشان داد پرسش‌نامه استقامت معنوی ابزاری بسنده و کارآمد است. به نظر می‌رسد استقامت معنوی ساختار مفیدی برای درک فرایند سازگاری و شکوفایی در میان مصیبت‌ها، رنج‌ها و آسیب‌ها باشد.

کلیدواژه‌ها: هنجاریابی، استقامت معنوی، دانشجویان.

معنویت از واژه لاتین اسپیریتوس (Spiritus) به معنای «نقش زندگی» یا «روشی برای بودن» و «تجربه کردن» است که با آگاهی یافتن از یک بعد غیرمادی به وجود می‌آید و ارزش‌های قابل تشخیص، آن را معین می‌سازد. این ارزش‌ها به دیگران، خود، طبیعت و زندگی مربوطاند و به هر چیزی که فرد به عنوان غایی قلمداد می‌کند، اطلاق می‌شوند (Elkins, 1999). بریانت (۲۰۰۷) معنویت را این گونه تعریف نموده است:

فرایند جست‌وجوی اعتماد فردی، خلوص و کلیت، رفتن به مرکزیت درونی (مانند تشخیص نگرانی‌های فراتر از خود)، توسعه ارتباط با خود و دیگران، به دست آوردن معنا، هدف و جهت در زندگی، و باز بودن برای کشف رابطه با قدرت بالاتر که از وجود بشری و شناخت انسان فراتر می‌رود.

به گفته پارگامنت (۱۹۹۷) افراد از این سیستم جهت‌گیری مذهبی و معنوی در هنگام موقعیت‌های نامطلوب استفاده می‌کنند که نشان‌دهنده راه‌هایی است که افراد از طریق آن به جهان می‌نگرند و با چالش‌ها از طریق دریچه مذهبی برخورد می‌کنند؛ به این معنا که افراد برای یافتن معنا به معنویات خود روی می‌آورند و یک حس منسجم از معنی در ناملایمات می‌یابند. استقامت معنوی (fortitude spiritual) یکی از موضوعات مرتبط با برخورد با ناملایمات است که به توانایی فرد برای استفاده مداوم از منابع معنوی برای فراتر رفتن و تحمل احساسات منفی در مواجهه با عوامل استرس‌زا اشاره دارد (Van Tongeren & et al, 2019).

سه دیدگاه وجود دارد که استقامت معنوی را مشخص می‌کند: اول، در مواجهه با ناملایمات، افراد دارای استقامت معنوی بالاتر این حس قوی را خواهند داشت که می‌توانند برای رویارویی و غلبه بر چالش‌های فعلی خود از ایمان خود استفاده کنند (پایداری)؛ دوم، آنها را قادر به حفظ یکپارچگی خود برای زندگی بدون توجه به آنچه وجود دارد می‌کند (سرمایه معنوی)؛ ثالثاً، آنها این اطمینان را حفظ می‌کنند که در نهایت قادر خواهند بود در مواجهه با ناملایمات حس تازه‌ای از معنا و هدف در زندگی داشته باشند (هدف‌رهایی‌بخش). این سه دیدگاه - که پایداری معنوی، سرمایه معنوی و هدف‌رستگاران نام دارند - گرد هم می‌آیند تا حس استقامت معنوی را در مواجهه با ناملایمات القا کنند. استقامت معنوی یک حالت شخصیتی است که شامل تصمیم و تعهد برای حفظ این سه دیدگاه در مواجهه با ناملایمات است؛ در نتیجه، استقامت معنوی را می‌توان در طول زمان تقویت کرد. دیدن خود در مواجهه با شرایط بسیار سخت می‌تواند اعتماد فرد را نسبت به ایمان، صداقت و توانایی او برای حرکت روبه جلو با هدفی تازه برای زندگی افزایش دهد (Van Tongeren & et al, 2019).

درحالی‌که استقامت معنوی شبیه سازه‌های دیگر مانند سخاوت (grit) و تاب‌آوری (resilience) است، چند تفاوت کلیدی وجود دارد که استقامت معنوی را متمایز می‌کند و ارزش مطالعه را دارد. سخاوت معمولاً به عنوان داشتن پشتکار برای رسیدن به اهداف بلندمدت حتی در هنگام مواجهه با سختی‌ها تعریف می‌شود (Duckworth, & et al, 2007). تفاوت استقامت معنوی از این جهت که شامل توانایی نشان دادن استقامت حتی در غیاب یک هدف یا نتیجه مطلوب

خاص می‌شود (Van Tongeren & et al, 2019). به‌عنوان یک سازه، تاب‌آوری شامل توانایی فرد برای بازیابی در ناملایمات و بازگشت به وضعیت عملکرد سابق است (Erol & Ogelman, 2015). استقامت معنوی، درحالی‌که مربوط به این سازه است، بیشتر بر روی طرح‌واره شناختی زیربنایی که تاب‌آوری را تسهیل می‌کند تمرکز دارد و کمتر بر نتیجه‌پایداری متمرکز است (Van Tongeren & et al, 2019).

پژوهش‌های مختلفی در رابطه با استقامت معنوی انجام شده است. ژانگ و دیگران (۲۰۲۲) دریافتند که سطوح بالاتری از استقامت معنوی همبستگی منفی با علائم اضطراب، افسردگی و اختلال استرس پس از سانحه و با مقابله مذهبی مثبت همبستگی مثبت دارد. این مطالعه همچنین نشان داد که معنای زندگی ممکن است مکانیسم مرکزی برای اینکه چگونه استقامت معنوی به تسهیل سلامت روانی بهتر کمک می‌کند، باشد. همچنین استقامت معنوی رابطه آسیب‌زا بعد از دست دادن منابع مرتبط با فاجعه را تعدیل می‌کند. تحقیقات دیگر با تمرکز بر استقامت معنوی نشان داده است که در کمک به افراد برای مقابله با حوادث دشوار مانند طوفان متیو (McElroy-Heltzel & et al, 2018) و هم‌گیری کووید-۱۹ مؤثر است (Zhang & et al, 2021b).

در قرآن کریم نیز مستقیماً به موضوع استقامت پرداخته شده است. آیه‌ای که مشخصاً به موضوع استقامت پرداخته استقامت را در زمینه عهد و پیمان مطرح کرده است: «فَمَا اسْتَقَمُوا لَكُمْ فَاسْتَغِيْمُوا لَهُمْ» (توبه: ۷)، و سایر آیات مربوط به استقامت در زمینه توحید و ایمان به ربوبیت و الوهیت خدا و سیر به‌سوی او (استقامت در دین) است. در آیات دیگر ذکر بودن قرآن برای کسانی مفید دانسته شده است که می‌خواهند اهل استقامت در حق باشند: «إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ» (تکویر: ۲۷) (طباطبائی، ۱۳۷۸، ج ۷، ص ۱۲۶). سایر آیات در یک تقسیم کلی یا فرمان استقامت داده یا از آثار استقامت سخن گفته است. در میان دسته‌های دیگر از آیات که آثار استقامت را در اندیشه و حرکت توحیدی بیان می‌کند، دو آیه‌ای که استقامت در اعتقاد به ربوبیت الهی را مطرح می‌کند از شهرت بیشتری برخوردار است: «الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا» (فصلت: ۳۰). کاربرد کلمه «ثُمَّ» برای زمانی است که باید در حال و آینده استقامت داشت و با استقامت از دنیا رفت. آیه دیگر نیز استقامت در راه حق، ایمان و اسلام را مطرح کرده است: «وَأَلِّقُوا اسْتَقَمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ» (فصلت: ۳۰). شاید بتوان گفت با توجه به موارد کاربرد استقامت و صبر در قرآن، استقامت به معنای پافشاری و پایداری در اصل دین و ارزش‌های دینی و عدم انحراف از راه حق به بیراهه‌های کفر و شرک و نفاق است که بیشتر بعد فکری و عقیدتی در آن لحاظ شده است، اما صبر به معنای شکیبایی در برابر سختی‌های اطاعت و دشواری‌های مصائب و عدم تمکین در برابر طغیان شهوات است که بیشتر در مقام عمل متصور است (طریحی، ۱۳۸۷، ص ۵۶).

به‌طور کلی مطالعات و آیات قرآن نشان می‌دهد که استقامت به‌عنوان یک نوع مکانیسم مقابله مذهبی مثبت عمل می‌کند که در آن دانشجویان می‌توانند از منابع معنوی در سه بعد استفاده کنند تا به آنها در هنگام مواجهه با

نامالایمات کمک کند. استقامت معنوی فضا را برای این واقعیت باز می‌کند که افراد گاهی اوقات با عوامل استرس‌زا مواجه می‌شوند که ممکن است برای مدت طولانی ادامه داشته باشند و در برخی موارد ممکن است هرگز برطرف نشوند (به‌عنوان مثال، بیماری مزمن، برخورد با نژادپرستی، ناباورری). در چنین مواردی، مطالعه تاب‌آوری ممکن است چندان منطقی به نظر نرسد، اما استقامت معنوی ممکن است دریچه‌ای مهم در توانایی فرد برای حفظ اعتمادبه‌نفس در توانایی خود برای مقاومت در برابر چالش‌های دلهره‌آور، به‌ویژه چالش‌هایی که پایان مشخصی ندارد فراهم کند (Jayawickreme & Blackie, 2014). از طرف دیگر، مطابق با بسیاری از رویکردهای شناختی موج سوم، رنج می‌تواند افراد را با محدودیت‌های انسانی‌شان روبه‌رو کند و به آنها بیاموزد که با مقاومت کمتر رنج را تجربه کنند. درواقع، استقامت معنوی به افراد کمک می‌کند تا در ازای دیدگاهی که پذیراست و در جست‌وجوی کمک و منابع خارج از خود است، از دیدگاه متمرکز بر خود فراتر روند. هنگامی که مردم این باور را حفظ می‌کنند که منابع بالقوه نامحدودی در اختیار دارند، می‌توانند با احساس هدفمندی و صداقت در سطوح بالاتری از رنج مقاومت کنند. به همین ترتیب، استقامت معنوی باید افراد را در موقعیتی نگه دارد که به‌جای کناره‌گیری یا تلاش برای برآوردن نیازهای خود، در اجتماع باقی بمانند و از حمایت اجتماعی استقبال کنند (Van Tongeren & et al, 2019). همچنین افراد از منابع مذهبی یا معنوی استفاده می‌کنند تا تجربیات منفی را به روایت‌های رهایی‌بخش‌تر تبدیل کنند، اما نظریه‌ها، متغیرهای روان‌شناختی کلیدی را که این فرایند را تسهیل می‌کند، شناسایی نکرده‌اند. برای پر کردن این شکاف، در این پژوهش داده‌هایی ارائه می‌شود که معیاری برای ارزیابی این سازه ایجاد می‌شود.

روش پژوهش

این مطالعه از نوع پژوهش‌های توصیفی - پیمایشی بود. جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه اصفهان که با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد. در تحلیل عاملی اکتشافی برای هر متغیر مشاهده‌پذیر ۱۰ یا ۲۰ نمونه لازم است؛ همچنین حداقل ۳۰۰ نمونه توصیه شده است. برخی نیز عقیده دارند در تحلیل عاملی تأییدی و مدل ساختاری، حداقل حجم نمونه بر اساس متغیرهای پنهان تعیین می‌شود نه متغیرهای مشاهده‌پذیر؛ همچنین ۲۰ نمونه برای هر عامل (متغیر پنهان) لازم است. به‌طور کلی حداقل ۲۰۰ نمونه توصیه شده است (حبیبی و کلاهی، ۱۴۰۱). در این پژوهش نیز، ۳۸۰ نفر انتخاب شد. از بین اعضای نمونه مورد مطالعه، ۱۳۶ نفر مرد و ۲۴۴ نفر زن هستند. کم‌سن‌ترین فرد در این نمونه، ۱۸ سال و مسن‌ترین فرد نمونه، ۴۳ سال سن دارد. میانگین سنی افراد ۲۷/۳۳ سال با انحراف معیار ۲/۶۳ می‌باشد.

در این پژوهش از دانشجویان به‌عنوان جامعه پژوهش استفاده شد؛ زیرا دانشجویان با عوامل استرس‌زای تحصیلی یا غیرتحصیلی زیادی مواجه می‌شوند (Högberg, 2024; Bullinger & et al, 1998). در این راستا استقامت معنوی منابع معنوی کافی برای رویارویی و رشد در مواجهه با یک عامل استرس‌زا را شامل می‌شود. همچنین

استقامت معنوی می‌تواند به‌عنوان نوعی از خودکارآمدی (Bandura, 1982) و مهارت‌های مذهبی یا معنوی برای شکوفایی در شرایط سخت به‌عنوان میانجی به دانشجویان کمک کند؛ به‌طوری‌که چیزی بیش از یک باور ساده به توانایی‌های فرد است. به‌علاوه بیانگر عمق و ظرفیت معنوی برای مشارکت معنوی واقعی در سختی‌های زندگی دانشجویی است. به‌علاوه احتمالاً ساختاری چندوجهی است که نه تنها اعتماد به منابع فرد را شامل می‌شود، بلکه عملکرد و مناسب بودن چنین منابع معنوی در دوره‌های فشارزای زندگی تحصیلی را شامل می‌شود. دانشجویانی که استقامت معنوی بالایی دارند متوجه هستند که منابع لازم برای مقابله با چالش‌های حتی بسیار دلهره‌آور را دارند؛ زیرا آنها قدرتی بسیار فراتر از منابع‌شان را دارند (Van Tongeren & et al, 2019).

ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسش‌نامه استقامت معنوی (SF) می‌باشد. استقامت معنوی با مقیاس ۹ ماده‌ای استقامت معنوی (Van Tongeren & et al, 2019) اندازه‌گیری شد. این معیار شامل سه خرده‌مقیاس است: پایداری معنوی به‌معنای توانایی غلبه بر مشکلات از طریق ایمان (ایمان من به من کمک می‌کند تا بر کارهای دشوار زندگی غلبه کنم)؛ سرمایه معنوی به‌معنای توانایی انجام کار به‌صورت درست در هنگام سختی‌ها (به‌رغم مواجهه با سختی‌ها به انجام کار درست ادامه می‌دهم) و هدف رستگاری‌بخش به‌معنای یافتن معنا در سختی‌ها (سختی‌ها به من احساس هدفی تازه می‌دهد) (Van Tongeren & et al, 2019). این مقیاس از شرکت‌کنندگان می‌خواهد تا عبارات در مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت از ۱ (کاملاً نادرست از من) تا ۷ (در مورد من کاملاً درست است) رتبه‌بندی کنند. تحقیقات شواهدی مبنی بر سازگاری درونی با آلفای کرونباخ را در محدوده ۰/۸۴ تا ۰/۸۶ نشان داده است و اعتبار هم‌گرا را با سازهایی مانند تاب‌آوری نشان داده است و آلفای کرونباخ ۰/۷۸۳ محاسبه شده است (Van Tongeren & et al, 2019).

برای ترجمه از پروتکل استاندارد (Quality Of Life Assessment) استفاده شد (Bullinger & et al, 1998) که شامل مراحل ترجمه، سنجش کیفیت ترجمه، ترجمه روبه عقب، مقایسه نسخه انگلیسی با نسخه فارسی بود. ابتدا از طریق ایمیل پرسش‌نامه اصلی از طراحان اولیه پرسش‌نامه درخواست شد و اجازه ترجمه ابزار گرفته شد. در ترجمه پرسش‌نامه توسط دو متخصص زبان انگلیسی فارسی زبان و بدون اطلاع از یکدیگر، به فارسی ترجمه شد؛ سپس برای نمره‌دهی دو ترجمه هریک از آیتم‌های ابزار، طیف لیکرتی ۵ قسمتی کاملاً موافقم (۵ امتیاز)، موافقم (۴ امتیاز)، نظری ندارم (۳ امتیاز)، مخالفم (۲ امتیاز) و کاملاً مخالفم (۱ امتیاز) در نظر گرفته شد.

با انتخاب آیتم‌های دارای بیشترین امتیاز به یک نسخه تبدیل شد. مرحله دوم، ترجمه برگشتی بود؛ یعنی ترجمه فارسی به‌وسیله دو فرد مسلط به زبان اصلی بدون اطلاع از همدیگر و بدون اطلاع از نسخه اصلی، تبدیل به انگلیسی شد؛ سپس دو نسخه کنار هم قرار گرفتند و با هم تطبیق داده شد و کیفیت ترجمه از نظر دستور زبان و لغات مبهم اصلاح و بهترین کلمات انتخاب شد تا به یک نسخه تبدیل شود.

مرحله سوم، مرور و بررسی ترجمه نهایی در یک جلسه بحث گروهی متمرکز با مشورت متخصصان - افرادی که در زمینه ابزارسازی و بومی‌سازی آن تبحر کافی داشتند و همچنین آشنا به مقوله استقامت معنوی بودند - ازجمله متخصص روان‌شناسی بالینی (۲ نفر)، متخصص مشاوره (۱ نفر)، متخصص دینی (۳ نفر) - که در زمینه استقامت معنوی تبحر داشتند برای درک بهتر و متناسب با پرسش‌نامه اصلی انجام شد؛ سپس روایی و پایایی ابزار سنجش استقامت معنوی محاسبه گردید.

در این راستا برای تجزیه و تحلیل داده‌ها شاخص‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار)، همبستگی پیرسون، تحلیل عاملی اکتشافی برای شناسایی عوامل زیربنایی و بنیادی نیمرخ و تحلیل عاملی تأییدی برای برازندگی عوامل استفاده شده است. جهت انجام تجزیه و تحلیل‌های آماری از نرم‌افزار آماری اس. پی. اس. اس. (SPSS) نسخه ۱۶ و نرم‌افزار لیزرل نسخه ۲۰ استفاده گردیده است. همان‌طور که قبلاً گفته شد در زمینه روایی محتوایی این نیمرخ توسط پنج متخصص فوق‌الذکر تأیید شده است و بومی‌سازی آن متناسب با فرهنگ و واژه‌های اسلامی یا مشورت ایشان در مراحل ذکر شده انجام و مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اس. پی. اس. ۱۶ لیزرل استفاده شد. تحلیل داده‌ها شامل برآورد آماره‌های توصیفی و گویه‌های مقیاس، تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تأییدی و همبستگی پیرسون بر روی مؤلفه‌های به‌دست‌آمده می‌باشد، و در نهایت همسانی درونی مقیاس به‌وسیله ضریب آلفای کرانباخ مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه به بررسی میانگین و انحراف معیار استقامت معنوی پرداخته شده و نتایج آن در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار زیرمقیاس‌های پژوهش

عامل	کل	
	میانگین	انحراف معیار
پایداری معنوی	۷/۹۵	۱/۴۸
سرمایه معنوی	۷/۹۹	۱/۳۵
هدف‌رستگاری‌بخش	۷/۲۳	۱/۵۸

روایی سازه

برای تعیین روایی سازه روش‌های گوناگونی وجود دارد که یکی از آنها روش تحلیل عاملی است. تحلیل عاملی، اصطلاحی است که برای رواسازی و توسعه ابزارهای روان‌سنجی، تحلیل داده‌ها به‌منظور کشف سازه‌های جدید و کمک به تدوین تئوری تحلیل محتوا و مواد مصاحبه‌ها، سبک‌های مدیریتی، علایق شغلی و... به‌کار می‌رود (هومن، ۱۳۸۴). در این پژوهش برای مناسب بودن داده‌های جمع‌آوری‌شده برای تحلیل عاملی از دو آزمون مقدماتی استفاده شد. آزمون کفایت نمونه‌برداری (KMO) برابر ۰/۷۴ برآورد شد. آزمون کرویت بارلت در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار شد.

(BTS= 2532/408) و نشان داد فرض کروییت رد شده است و همبستگی داده‌ها صفر نیست؛ لذا ماتریس همبستگی از کیفیت لازم برای تحلیل عاملی برخوردار بود ($p < 0.01$).

به‌منظور بررسی روایی سازه از تحلیل عامل اکتشافی و روش مؤلفه‌های اصلی، با استفاده از چرخش متعامد از نوع واریماکس استفاده شد. علت استفاده از این روش در پژوهش حاضر آن است که چرخش واریماکس عواملی را تولید می‌کند که با مجموعه کوچک‌تری از متغیرها همبستگی قوی و با مجموعه دیگری از متغیرها همبستگی ضعیف دارند و واریانس مجذور بارهای عاملی هر ستون را بیشینه و تعداد متغیرهایی را که بارهای قوی در یک عامل دارند کمینه می‌کند (هومن، ۱۳۸۱).

در جدول (۲) مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی عامل‌ها پیش از چرخش و پس از چرخش آورده شده است. این چرخش برای بالانس درصد واریانس‌ها بین عامل‌ها به‌صورت متوازن می‌باشد و پس از چرخش عامل‌های ضعیف‌تر به‌صورت قوی‌تر نمرات را تبیین می‌کند.

جدول ۲: واریانس کل تبیین‌شده در نمونه مورد مطالعه

عامل	پیش از چرخش			پس از چرخش		
	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	۵/۵۲	۱۴/۱۷	۱۴/۱۷	۱۳/۶۳	۲۵/۳۲	۲۵/۳۲
۲	۴/۱۷	۱۰/۶۹	۲۴/۸۶	۱۲/۷۸	۱۵/۱۴	۴۰/۴۶
۳	۲/۲۰	۵/۶۵	۳۰/۵۱	۱۲/۳۹	۲۶/۱۴	۶۶/۶

با توجه به جدول (۲) می‌توان گفت ۳ عامل ۶۷ درصد واریانس کل سؤال‌ها را تبیین می‌کند. این مقدار، مقدار مطلوبی می‌باشد. عامل اول به‌تنهایی ۲۵/۳۲ درصد کل واریانس سؤال‌ها را تبیین می‌کند، عامل دوم ۱۵/۱۴ درصد از واریانس و عامل سوم ۲۶/۱۴ درصد از واریانس سؤال‌ها را تبیین می‌کند. در جدول (۵) بارهای عاملی سؤال‌های روی عامل‌ها نشان داده شده است.

جدول ۳: بارهای عاملی سؤال‌ها روی عامل‌ها (تحلیل عاملی اکتشافی عامل‌ها)

عامل	شماره سؤال	عامل‌ها		
		۱	۲	۳
پایداری معنوی	۱	۰/۵۲	۰/۱۳	۰/۰۱
	۲	۰/۴۰	-۰/۱۴	۰/۰۶
	۳	۰/۵۷	۰/۱۵	-۰/۱۱
سرمایه معنوی	۴	۰/۰۹	۰/۷۲	۰/۰۳
	۵	۰/۰۱	۰/۵۰	-۰/۱۳
	۶	-۰/۲۱	۰/۴۵	۰/۰۱
هدف رستگاری بخش	۷	۰/۱۷	۰/۱۸	۰/۷۸
	۸	-۰/۰۱	۰/۱۰	۰/۴۰
	۹	-۰/۱۹	-۰/۰۹	۰/۴۵

با توجه به جدول (۳) سوالات بیشترین بار عاملی خود را روی عامل مربوط به خود بارگذاری می‌کنند. برخی سوالات بر روی عوامل دیگر هم بارگذاری کرده‌اند، اما این مقدار در مقایسه با بار عاملی مربوط به عامل آن‌چنان نیست که گفته شود سوالاتی بر روی دو عامل لود شده است. با توجه به جدول (۲) می‌توان بیان داشت که تمام زیرمقیاس‌ها با عامل مرتبط به خود بار عاملی مناسبی را نشان داده‌اند. تمام مقادیر نشان داده شده در شکل در سطح $P < 0.05$ معنی‌دار می‌باشد. شاخص‌های برازندگی عبارت از $GFI = 0.91$, $AGFI = 0.92$, $TLI = 0.91$, $IFI = 0.90$, $CFI = 0.91$ و $RMSEA = 0.04$ می‌باشد. تمام این شاخص‌ها در سطح مطلوب و خوبی قرار دارند. این مدل با مقدار $\chi^2/df = 4.31$ در سطح $P > 0.05$ معنی‌دار نمی‌باشد. در ادامه ضرایب همبستگی بین عامل‌ها با یکدیگر آورده شده است. این ضرایب در جدول (۴) نشان داده شده است. ضرایبی که در سطح $P < 0.05$ معنادار است با یک ستاره و ضرایبی که در سطح $P < 0.01$ معنادار می‌باشند با دو ستاره نشان داده شده است. ضرایبی همبستگی که معنادار نمی‌باشند نیز بدون علامت می‌باشند.

جدول ۴: همبستگی درونی پرسش‌نامه استقامت معنوی

عامل	۱	۲	۳
۱	۱/۰۰		
۲	۰/۵۵*	۱/۰۰	
۳	۰/۴۰**	۰/۳۸**	۱/۰۰

همبستگی نسبتاً کم عامل‌های درونی پرسش‌نامه استقامت معنوی با یکدیگر نشان می‌دهد که عامل‌ها نسبتاً مستقل از یکدیگر هستند (جدول ۴). همبستگی نسبتاً ضعیف عامل‌ها از یکدیگر نشان می‌دهد که این عامل‌ها از استقلال موضعی خوبی برخوردار هستند. بیشترین همبستگی را عامل اول با عامل دوم (۰/۵۵) دارد.

همسانی درونی

در جدول (۵) ضرایب آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی زیرمقیاس‌های مورد مطالعه آورده شده است.

جدول ۵: پایایی زیرمقیاس‌های پرسش‌نامه

عامل - زیرمقیاس	پایایی
پایداری معنوی	۰/۸۹
سرمایه معنوی	۰/۸۱
هدف رستگاری‌بخش	۰/۷۶
کل	۸۲

پایایی مقیاس ابعاد استقامت معنوی در جدول (۳) ملاحظه می‌شود. تمام ضرایب پایایی آلفای کرونباخ عامل‌ها در سطح خوب و مطلوبی قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف مطالعه حاضر هنجاریابی مقیاس استقامت معنوی بود. در مطالعه‌ای که توسط وتونگرن و دیگران (۲۰۱۹) صورت گرفته است، نتایج این پژوهش‌ها نشان داده است که این نیمرخ از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است.

نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر نشان داد ضرایب آلفای کروباخ برای مؤلفه‌های پرسش‌نامه استقامت معنوی ۰/۸۲ می‌باشد که مقدار مطلوبی می‌باشد. در این میان مؤلفه‌های پایداری معنوی (۰/۸۹)، سرمایه معنوی (۰/۸۱)، هدف رستگاری‌بخش (۰/۷۶) به ترتیب دارای مناسب‌ترین پایایی هستند. در پژوهش وتونگرن و دیگران (۲۰۱۹) نیز به ترتیب ۰/۹۶، ۰/۷۸ و ۰/۷۹ به‌دست آمد که همسو با پژوهش حاضر می‌باشد. در این پژوهش پایین‌ترین ضریب آلفای کروباخ مربوط به مؤلفه هدف رستگاری‌بخش می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت احتمالاً به دلیل پایین بودن همبستگی این مقیاس با مقیاس‌های دیگر باشد؛ زیرا همبستگی بالا بین یک مؤلفه با سایر مؤلفه‌ها باعث کاهش ضرایب پایایی برخی از آنها می‌شود. در این راستا می‌توان نتیجه گرفت برخی از گویه‌های این مقیاس احتمالاً همان چیزی را می‌سنجند که گویه‌های سایر مؤلفه‌ها مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهند.

نتایج آزمون همبستگی این نیم‌رخ نیز از یافته فوق حمایت می‌کند؛ زیرا نشانگر همبستگی در سطح متوسط برای ارتباط بین مؤلفه‌هاست. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت عامل‌ها زیرمجموعه یک عامل بوده و درعین حال نسبتاً مستقل از یکدیگر هستند (جدول ۴). با توجه به جدول (۴) بیشترین همبستگی را عامل اول با عامل دوم (۰/۵۵) دارد. در بررسی روایی این نیم‌رخ، نتایج تحلیل عاملی اکتشافی حاکی از این بود که آزمون دارای عوامل و سازه‌های مورد نظر سازندگان آن است. درحقیقت، نتایج تحلیل عاملی نشان داد بارهای عاملی سؤال‌های آزمون برای همان عوامل بالا می‌باشد؛ بنابراین روایی سازه آزمون تأیید شد. به عبارت دیگر، این آزمون دارای ۳ عامل اصلی پیشنهادی توسط مدل نظری می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت احتمالاً به دلیل همبستگی کم بین زیرمقیاس‌های این نیم‌رخ می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت این آزمون به‌خوبی توانسته است مدل ۳ عاملی که دربرگیرنده مؤلفه‌های پایداری معنوی، سرمایه معنوی و هدف رستگاری‌بخش است را عملیاتی سازد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز حاکی از برازش مدل طراحی‌شده با داده‌های پژوهش بود. بر این اساس میزان شاخص‌های برازش مدل در حد مطلوبی قرار داشت و مدل مورد نظر مورد تأیید واقع شد. علاوه بر موارد ذکرشده در زمینه روایی این نیم‌رخ، روایی محتوایی این آزمون توسط پنج تن از متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. در مجموع، یافته‌های این مطالعه حاکی از روایی آزمون مورد بحث بوده و آزمون فوق ابزار مناسبی است.

به لحاظ کاربردی، استقامت معنوی ممکن است یک دیدگاه جدید برای درک اینکه چگونه افراد می‌توانند شخصیت خود را از طریق نامالایمات توسعه دهند ارائه دهد. بااین حال، مطالعات بیشتری برای ایجاد روابط پایه بین استقامت معنوی و توسعه فضیلت‌های شخصیتی در جمعیت‌هایی که با نامالایمات دست‌وپنجه نرم می‌کنند مورد نیاز است؛ به این معنا که افراد با درجه قوی از استقامت معنوی ممکن است در پی مصیبت و رنج، نتایج مثبت بیشتری را تجربه کنند. استقامت معنوی همچنین ممکن است به رشد و محافظت از فضیلت‌های فرد کمک کند که مقابله سازنده را تقویت می‌کند. پرورش فضایل مشابه ممکن است به محافظت از افراد در برابر اثرات منفی استرس و رنج کمک کند.

در نهایت، استقامت معنوی ممکن است اقدامات درست را برای منافع بیشتر و نه منفعت شخصی علی‌رغم ناملایمات ترویج دهد. با این حال، وقتی کسی از منابع معنوی خود برای تحمل در برابر ناملایمات استفاده می‌کند، برای رسیدن به نتایج عالی‌تر تلاش می‌کند و می‌تواند هدف یا معنای رستگاری را در ناملایمات خود ببیند و قادر به ارتقای بهزیستی دیگران باشد.

این پژوهش مانند هر پژوهش دیگر محدودیت‌هایی دارد، از جمله محدودیت در روایی بیرونی می‌باشد؛ به‌طوری‌که جامعه پژوهش حاضر را دانشجویان دانشگاه اصفهان تشکیل می‌دهد و از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد؛ لذا در پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود از روش نمونه‌گیری تصادفی و همچنین از نمونه گسترده‌تری استفاده شود تا امکان تعمیم نتایج فراهم شود. به‌علاوه به‌صورت مطالعات بین‌فرهنگی اجرا شود تا امکان مقایسه این نیم‌رخ در نمونه ایرانی با جوامع و ادیان دیگر فراهم شود. اگرچه مقیاس ما قابل اعتماد و معتبر بود، اما ما فقط به نمونه‌هایی از دانشجویان که ممکن است در دوره‌های استرس بوده یا نبوده‌اند تکیه کردیم. پژوهش‌های آینده می‌تواند به‌طور خاص افرادی را مورد مطالعه قرار دهد که دوره‌های سخت، شدید یا طولانی مدت استرس را تجربه کرده باشند، مانند بازماندگان فاجعه یا بیماری‌های خاص. به‌طور مشابه، تحقیقات دیگر می‌تواند ارتباط بین استقامت معنوی و خودکارآمدی، از جمله اعتبار پیش‌بینی بالقوه استقامت معنوی بر خودکارآمدی را بررسی کند. بررسی اینکه چگونه استقامت معنوی با رشد پس از سانحه مرتبط است نیز ممکن است یک تلاش مثمر ثمر باشد. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آزمایشی مانند فعال‌سازی شناختی مفاهیم مرتبط با استقامت معنوی، برای تعیین اثرات علی بر پیامدهای روان‌شناختی اجرا شود. علاوه بر این، طرح‌های طولی که به بررسی استقامت معنوی قبل و بعد از مصیبت می‌پردازند، می‌توانند نشان دهند که استقامت معنوی ویژگی‌ای است که افراد در ناملایمات از آن استفاده می‌کنند یا فضیلتی است که از طریق تجربیات ناملایمات ایجاد می‌شود. همچنین استقامت معنوی به لحاظ کاربردی در مواقعی که مشکلات در زندگی به‌راحتی حل نمی‌شوند، ممکن است منبعی باشد که افراد می‌توانند از آن استفاده کنند تا به آنها کمک شود در میان رنج‌ها با امیدواری به زندگی خود ادامه دهند و در زندگی پیشرفت کنند. علاوه بر این، استقامت معنوی ممکن است روش جدیدی باشد که در آن دین و معنویت در فرایندهای روان‌شناختی کارکرد ارزشمندی را ایفا می‌کند.

منابع

قرآن کریم.

- حبیبی، آرش و کلاهی، بهاره (۱۴۰۱). *مدل‌یابی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی*. تهران: جهاد دانشگاهی.
- طباطبائی، سیدمحمدحسین (۱۳۷۸). *المیزان فی تفسیر القرآن*. ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی: قم: بنیاد علمی فکری علامه طباطبائی.
- طریحی، فخرالدین (۱۳۸۷). *مجمع البحرین*. قم: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۱). *تحلیل داده‌های چندمتغیری در پژوهش رفتاری*. تهران: پارسا.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۴). *مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل*. تهران: سمت.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37, 122-147.
- Bryant, A. N. (2007). Gender differences in spiritual development during the college years. *Sex Roles*, 56(11-12), 835-846.
- Bullinger, M., Alonso, J., Apolone, G., Leplège, A., Sullivan, M., Wood-Dauphinee, S., et al., Ware J. E. J. r. (1998). Translating health status questionnaires and evaluating their quality: the IQOLA Project approach. International Quality of Life Assessment. *J Clin Epidemiol*, 51(11), 913-923.
- Duckworth, A. L., Peterson, C., Matthews, M. D. & Kelly, D. R. (2007). Grit: Perseverance and passion for long-term goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(6), 1087-1101.
- Elkins, D. N. (1999). Spirituality: its Whats missing in mental; p-heath. *Psychology today*, 34, 45-48.
- Högborg, B. (2024). Education systems and academic stress—A comparative perspective. *British Educational Research Journal*, 50(3), 1002-1021.
- Jayawickreme, E. & Blackie, L. E. R. (2014). Post-traumatic growth as positive personality change: Evidence, controversies and future directions. *European Journal of Personality*, 7, 312-331.
- McElroy-Heltzel, S. E., Van Tongeren, D. R., Gazaway, S., Ordaz, A., Davis, D. E., Hook, J. N., et al. (2018). The role of spiritual fortitude and positive religious coping in meaning in life and spiritual well-being following Hurricane Matthew. *Journal of Psychology and Christianity*, 37(1), 17-27.
- Mirza, A. A., Baarimah, H., Baig, M., Mirza, A. A., Halawani, M. A., Beyari, G. M., AlRaddadi, K. S., Alreefi, M. (2021). Academic and non-academic life stressors and their impact on psychological wellbeing of medical students. *AIMS Public Health*, 8(4), 563-580.
- Ogelman, H. G., Erol, A. (2015). Examination of the Predicting Effect of the Resiliency Levels of Parents on the Resiliency Levels of Preschool Children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 186, 461-6.
- Pargament, K. I. (1997). *The psychology of religion and coping: Theory, research, practice*. Guilford Press
- Van Tongeren, D. R., Aten, J. D., McElroy, S., Davis, D. E., Shannonhouse, L., Davis, E. B. & Hook, J.N. (2019). Development and Validation of a Measure of Spiritual Fortitude. *PsychologicalTrauma: Theory, Research, Practice, and Policy. Advance online publication*, 11(6), 588-596.
- Zhang, H., Hook, J. N., Van Tongeren, D. R., Davis, D. E., McElroy-Heltzel, S. E., Davis, E. B. & Aten, J. D. (2022). The role of spiritual fortitude in meaning and mental health symptoms following a natural disaster. *Psychology of Religion and Spirituality*, 14(3), 406-415.
- Zhang, H., Hook, J. N., Van Tongeren, D. R., Davis, E. B., Aten, J. D., McElroy-Heltzel, S., Davis, D. E., et al., & Captari, L. E. (2021b). Spiritual fortitude: A systematic review of the literature and implications for COVID-19 coping. *Spirituality in Clinical Practice*, 8(4), 229-244.